

AZOK, akik ma lapjainkat és folyóiratainkat figyelemmel kísérik és olvassák is, mind gyakrabban láthatják, hogy egyre többször előtérbe kerül az ifjúság új szerepe az új társadalmi körülmények között.

A KOMUNIST legújabb kettős száma nem egy írásában foglalkozik ezzel a kérdéssel, mert a folszabadulás óta eltelt tíz esztendő, ma már egészen más formában veti föl előttünk a kérdéseket és más választ is kíván ezekre, sem minthogy egy-két írásban elintéztünk velük.

Miko Típaló cikkében a népi ifjúság további kiszélesítéséről és szakszervezeti megerősítéséről beszél s akkor, amikor megállapítja, hogy ma már egészen új káder áll e szervezetek élén, hiszen tíz esztendő alatt nemzedékek váltották egymást; a legfőbb föladatok lényegét így fogalmazza meg:

„Az utóbbi néhány esztendő alatt Jugoszlávia népi ifjúságának vezetősége azon fáradozott, hogy megszervezze az ifjúság minél sokoldalúbb társadalmi életét s ennek kapcsán különféle kultúrszervezetet, sport- és más ifjúsági szervezetet létesítsen. Ugyanígy a népi ifjúsági szervezet valamennyi központi bizottsága arra törekedett, hogy a többi társadalmi tényezőt is megmozdítsa az ifjúság nevelése ügyében. Ezek a tevékenységek és törekvések igen jelentős eredményeket hoztak. Ma már nem lehet elképzelni az ifjúság alapszervezeteinek titkárságát vagy a komitétokat, amelyek nem folytatnának széles vitákat és megszervezési akciókat az ifjúság kultúrtevékenysége, sport- és társadalmi élete megszervezése körül. Az ilyen tevékenység eredményét mutatják azok az adatok is, amelyek arról beszélnek, hogy horvátországi kultúregyesületekben, azoknak az egyes szakosztályaiban, a „Seljačka sloga” és a „Prosveta” szervezeteiben 95.000 ifjú dolgozik, a sportegyesületekben és a „Partizán” szervezeteiben pedig több mint 67.000 fiatal erő tevékenykedik. Az elmúlt esztendőben ugyanebben a népköztársaságban 269 községi és 62 járási kultúrsemleket rendeztek, amelyen 55.000 ifjú vett részt”.

A folyóiratnak ugyanebben a számában Budo Soskics az ifjúság művészi tevékenységéről beszél és nem véletlen, hogy éppen a művészet és a közönségnevelés vonalán olyan nagy hangsúlyt helyez a műpártolók és a műkedvelők — akárha könyv- és irodalombarátokról is van szó — új rétegeinek kinevelésére. Ami viszont magát az amatőr színjátszás föladatait illeti mind a műsorpolitika, mind pedig az új színházi ízlés kinevelése terén, nem kétséges, hogy ezen a téren is milyen nagy föladat hárul az ifjúsági színjátszókra, az új, fiatal előadókra, rendezőkre, akiket már semmiféle régi hagyomány nem korasztal és nem fékezi őket abban, hogy merészen nyúljanak azokhoz az újításokhoz, amelyek a szocialista szellem ábrázatára alakítják át a helység kultúr- és művészetét. Budo

Soskics írásában arról még külön beszél, hogy milyen nagy szerep vár erre a nagykorú és érett ifjúságra a falun, ahol eddig talán éppen avatatlan kezekben volt a munka és ezért kullogott mindenben messze a fejlődés mögött.

KEVÉS olyan folyóirat van, amely igazán meg tudja őrizni a fölkellett érdeklődés hangulatát. Ez talán azért van, mert nem tartja kezét az olvasó ütőerén, hanem messzire elkalandozik és beletemetkezik olyan témákba, amelyek a mindennapi dolgokban élő embertől messze estek. A „DELO” azon kevesek közé tartozik, amelyre bátran rá lehet mondani: „... végre egy lap, amelynek élő a hangja, figyelemmel kíséri az életben és az irodalomban hullámzó eseményeket és minden leírt szavára vigyáz”.

Most jelent meg a harmadik száma s benne egész sor értékes írás. Legelőször éppen a legelső ragadja meg az olvasó figyelmét. Miodrag Protics írta „Művészet és valóság” címmel. Tanulmányában azokra a kérdésekre ad választ, amelyek a művészet és a valóság viszonyát fessegetik. „A valóság kérdése a társadalmi körülmények mellett elsősorban az egyéniség erejétől függ, amely erkölcsi és intellektuális terebélyességében megnyilatkozik; azoktól a képességektől, amelyek látását, megérzéseit és tömörítését erősítik” — írja Protics. — „Ez az oka annak, hogy az egyik alkotó úgy fogja föl a valóságot, mint a szenzációk összességét; a másik mint érzést vagy megérzéseket; a harmadik mint eszmét; a negyedik mint rendszert, mint a dolgok kikristályosodását. Az első és az utolsó között nagyon nagy különbség van. Mert az első valóság alatt csak azt érti, ami kép gyanánt a látászögébe kerül: az ő számára ez szigorúan meghatározott érzékeltető valami. Az utolsó számára viszont sokkal egyetemesebb: szerinte nemcsak az érzékszervekben, hanem a gondolatokban, az érzelmekben és az eszmékben is él: szerinte a valóság nem olyasvalami amilyennek látszik, hanem amilyennek érzi és amilyennek gondolja az ember... Az fizikai és szellemi lényének minden összetevőjével fedezi föl a valóságot. Az élet megismerése az emberi értékek gazdag skálájában nyilvánul meg. A művészetben „az élet nem csak az érzések, hanem az érzelmek kifejezését is jelenti, nemcsak az érzelmeket, hanem az eszméket is, nemcsak az eszméket, hanem az eszmék rendszerének összefüggéseit is, ami lehetővé teszi a tárggyal való mind közelebbi kapcsolatot” (Elio Faure: Barbre d'Eden). Az út a szenzációtól az eszmék rendszeréig — az út a relatívtól az abszolútig. Ebben könnyű, de mind mélyebb az alkotó teljessége az élet és a természet tartalmával.”

„Ha az általános valóságból átmegyünk korunk valóságába, — akkor minden világosabbá és határozottabbá válik. Az az állítás, hogy egy

olyan korban élünk, ahol kihal a régi, mint ami maradi és történelmileg túlhaladott dolog és új születik, dialektikus szükségszerűség, ez igen sok írásban és vitában helyet foglal a politikai közgazdaságtantól kezdve egészen az esztétikáig. Társadalmunk most éli át ezt az átmeneti korszakot és minden ember — tekintet nélkül arra, hogy alkalmas-e arra, hogy elméletileg összeítse a dolgokat — saját tapasztalataiból látja, érzi és fölismeri a két kornak, a két életfölgógnak a változását.”

Am nemcsak Miodrag Protics írása veti föl így az irodalom időszerű kérdéseit, hanem rajta kívül még egész sor írás, akárha Rade Vlkov „A humanizmus lefokozása”, Gavrilov Vucskovics „Egy disakkord” című tanulmányaira, jegyzeteire gondolunk, — de mellettük a szépirodalom darabjai is ezt a friss szellemet árasztják. A Figyelő rovatból külön ki kell emelni Szvetiszláv Nikolics írását a „Folyóiratokunk át”. Lapjainkban még nem találkoztunk ilyen vitakozó beszámolókkal, amelyek valóban fölkeltek az érdeklődést az említett lapok iránt.

Az irodalomszemlélet egy hasonló kérdését veti föl a „NASA SZTVARNOSZT” legújabb száma is. Radován Lálics a lap hasábjain a szovjet írók második kongresszusáról beszél és elmondja, hogy a kongresszuson azt a problémát vitatták meg, amely nemcsak a szovjet irodalom, de az egész világirodalom számára mondhatni a legidőszzerűbb. „Az irodalmi alkotás viszonya az élethez, a társadalmi valósághoz” — a tömör megfogalmazása ennek a kérdésnek és éppen a föl sorakoztatott példák, idézetek bizonyítják, hogy az idealista filozófián alapuló esztétikai szemlélet lassú átalakulásával (és föl váltásával is) ez a kettő, az irodalmi alkotás és a társadalmi valóság — egymáshoz mind közelebb kerül.

A társadalmi folyóirat dr. Goldstein Alekszandar tollából gazdaságpolitikai cikket közöl jogi megvilágításban, Nikola Dragicsevics „Energetikánk fejlődésének távlatairól” beszél, a „Vélemények és viták” című rovat pedig egész sor időszerű problémát vet föl az olvasó előtt.

A folyóirat anyagának túlnyomórészt a szépirodalom teszi ki a „REPUBLIKA”-ban. Lapjaink új számainak gyűjteményében kétségtelen, hogy szépirodalomban ez a leggazdagabb s külön erénye az, hogy a közölt munkák legnagyobb része élő íróink új alkotásai. Dragutin Tadijanovics verset közöl, Mirko Bózsics új regényéből ad részletet „új és régi otthon” címmel, Szime Vucsetics három verset közöl, Iván Doncsevics pedig és Zdenka Jusics egy-egy művészi elbeszéléssel jelentkeztek ebben a számban.

Am nemcsak a hazai, de a külföldi irodalomról is kapunk képeket. Cs. Velyacsics fordításában részleteket olvashatunk a „Dhammapade” nevű hindu antológiából, amely a hindu erkölcsről beszél és idézetekben Buddha tanításait mondja el erről.

Külön értéke a folyóiratnak a művészi műfordításoknak az a színes csokra, amit Gusztáv Krklec adott. Bár egy kis tömör bevezető világosabb képet adott volna az olvasónak arról, hogy kik ezek az új német lírikusok és milyen helyet foglalnak el az élő német irodalomban, de ha már nem kopiban vagy kis tanulmányban, akkor ahelyett összevont jegyzetek formájában kapja meg ezt az olvasó „Jegyzetek” címmel ugyancsak a folyóirat végén. Tizenöt új német lírikus mutatkozik be itt, köztük vannak olyan nevek (Richard Dehmel, Hugo von Hofmannstahl, Hermann Hesse, Georg Heym), akikkel

találkoztunk, de itt vannak az egészen újak is, akik már a második világháború idején vagy a háború után jelentkeztek. George Forestier (1915) például kéziratokban hagyta hátra költészetét, mert Indonéziában tűnt el, mint a francia idegenlégió katonája, Paul Celan, bukovinai születésű tehetséges lírikus pedig ma Párisban él s ott írja német szürrealista verseit. Így ebben a csokorban valóban — szinte szívárványszerűen — váltakoznak a színek.

NAPJAINKBAN mind termékenyítőbb hatása van az irodalomnak. Ennek bizonyosságai nemcsak a művek, hanem azok a kezdeményezések is, hogy például 1955-ben majd minden hónapra egy-két új folyóirat megjelenése esik.

E lapok között most egy egészen újhangú folyóirat jelent meg Szabadkán — elgondolásaiban új és átfogóbb, mint az eddigiek. Szellemi életünk fejlődése érlelte meg a dolgokat annyira, hogy most szerb, horvát, magyar, ruszin, román író összefogott egy közös vállalkozásba. Lehet, hogy az első számnál még nem rajzolódik ki az a távlat, amit ennek az irodalmi, társadalmi és művészeti folyóiratnak szántak, de már az a tény hogy hasábjain Vajdaság majd minden népének köréből jelentkező író és tollforgató helyet kap — minden eddigi kezdeményezésnél szélesebb és a mi szocialista valóságunk számára egyetemesebb vállalkozást jelent.

Az új folyóirat a „RUKOVET” nevet kapta; szerkesztőségi kollégiumában helyet foglalnak azok, akik itt, a Vajdaság északi sarkában az irodalmi és a szellemi élet művesei. Kvazimodó Braun István, Mihajló Dejanovics, Géza Gulka, Mirko Huszka, Esztera Ivkovics, Joszip Klárszki, Lázár Merkovics, Sztevan Pálics és Urbán János — a főszerkesztői szék pedig a fiatal horvát költőnek, Lazar Merkovicsnak jutott.

Az első szám még csak részben ad keresztmetszetet. A szerb és horvát írók, költők mellett és a fordításoknak közzétett magyar írók munkái mellett jelentkezett a bánati román írók körének költője Florika Stefan három költeményével. A fiatal horvát költők közül Jakov Orcsics, Ante Zolnaics, Iván Sokcsics és Szinisa Vuicsinics verseivel találkozottunk; műfordításban olvashatjuk Thurzó Lajos, fiatalon elhunyt lírikusunk „Országúton” című versét (Lazar Merkovics ültette át horvát nyelvre) és egy kis verset tett közzé Ivanka Rackov is. A széppróza rovata is elég népes ahhoz, hogy a lap első száma alig több mint három íven jelent meg. Itt két elbeszélő és egy drámaíró lép a közönség elé. Kvazimodó Braun István és Klárszki Joszip egy-egy elbeszélést adott. Matija Polyakovics pedig legújabb színpadi művének első föl vonását tette közzé. Mihajló Dejanovics párisi naplójegyzete egy részletet hoz úti élményeiből, Lévy Endre „Magunkról beszélünk” című írása pedig irodalmi életünk belső problémáit veti föl.

Szerény, de szép kezdeményezés is, hiszen két vagy három évig tartott itt a készülődés, amíg eljutott a megvalósulásig. Az új, fiatal szerkesztőségnek ma még nincs nagy választéka az anyagban, amit az első számban közzé tett, azt gondosan rakta össze — bemutatkozásnak. Írók új pódiuma ez és — mondjuk ki nyíltan — ígéret is a „RUKOVET”, fiatal erők készülő munkáiban ígéret ahhoz, hogy a jövőben minőségben is mennyiségben is igényesebb, számottevőbb és irodalmilag kiforrottabb lesz, és már ismertnevet és várt „írásgyűjtemény” az olvasó előtt.

L.